

Börja med bruden

Metoder för jämställd programläggning

En sång som går varm hemma i vår familj just nu är Lill Lindfors *Musik ska byggas utav glädje*. Till världens sväng får vi höra om ett hus som ska bli sju oktaver högt, sexton takter brett och byggs av hantverkare på ackord. Mitt i det skojfriska kommer två rader som för mig sammanfattar hela poängen med jämställd programläggning:

Här mår jag bra, hur känner ni er? Vi bygger ständigt till så får ni rum.

Stanna upp och ta in detta. Tänk att få vara med och bygga *till* så att fler människor får rum i vår genre och känner sig hemma här. Att bereda plats på scen för fler berättelser. Att involvera publik som aldrig tidigare tänkt att opera kan handla om dem också.

Jag lyssnade på Mia Samuelsson på en temadag om jämställdhet inom jazz för några år sedan. Hon var då konstnärlig ledare för Kulturkalaset i Göteborg, en festival som på hennes tid årligen lyckades uppnå en medverkandefördelning som var svindlande nära 50% kvinnor och 50% män. Hur gör ni, frågade vi, och Mia svarade: ”Man börjar med bruden”.

Börja med bruden – hur då?

Idén är att om vi ständigt börjar i samma ände kommer våra program fortsätta vara fyllda av sådant som vi är vana vid – i vårt fall operor av manliga kompositörer. Vi vill kanske ha en romantisk vikingaopera med många medverkande – direkt tänker de flesta av oss på något av Wagner. Få kommer att tänka på Andrées *Fritiofs saga* eller Bronsarts *Hiarne*. Söker vi efter en opera med arior som har hit-potential tänker vi säkert spontant på något av Mozart, och stannar vid det beslutet eftersom vi måste gräva djupt innan vi finner att Walpurgis *Talestri* har minst lika stor kapacitet att direkt rycka med sin publik.

Som vi frågar får vi svar, och så länge vi ställer samma frågor kommer inte andra svar att uppenbara sig.

När man *börjar med bruden* ger man sig möjligheten att välja det bästa av det som kvinnor i historien och världen har skapat. Ändå börjar vi nästan alltid från andra hållet. Vi lägger in vår *Figaro* och vår *Carmen* och så kanske något nyskrivet och sedan kommer vi på att – just det – vi borde ju ha en kvinnlig upphovsperson också. Och det är i det skedet, två veckor innan programboken ska tryckas, som svettiga programchefer hör av sig till mig och önskar tips på en opera skriven av en kvinna.

Men – den måste vara av det allvarligare slaget (för att kontrastera mot *Figaro* och *Carmen*), gärna vara senromantisk, inkludera tre fagotter och en diskantkör (för de måste fylla upp sin tjänstgöringsgrad) men inga flöjter (för de är upptagna med det nyskrivna verket), inte vara för svår för tenoren (för den bra tenoren är upptagen i *Figaro*). Kompositören får dessutom gärna ha anknytning till Härjedalen (med anledning av jubileet av freden i Brömsebro som man vill uppmärksamma) men naturligtvis samtidigt ha internationell lyskraft.

Hittar vi inte något som hamnar mitt i prick drar vi återigen slutsatsen att det inte finns några kvinnliga operatörsättare.

Hur skulle vi då istället kunna göra? Metoden att *börja med bruden* går ut på att du tar fram en säsong som ännu är *ett helt blankt papper*. I skrivande stund kanske det är säsongen 2027/2028, eller ännu längre fram. Du *börjar* med att fylla i allt som du år efter år velat programlägga men inte lyckats få med. När du är nöjd släpper du *först då* loss spontaniteten och lägger resten av programmet. Evidens visar att när man är spontan och släpper alla tyglar är det mesta man kommer på manligt kodat. Jag lovar att alla operor av manliga kompositörer nu med lätthet faller på plats och kompletterar dina val av operor av kvinnor perfekt.

Hur kommer din säsong 2027/2028 att se ut? Jag längtar efter att se vad du kokar ihop.

Magdalena Fronczak